

YUQORI SINIF O'QUVCHILARI UCHUN FAKULTATIV
KURSLARDA MOLIYAVIY SAVODXONLIKNI SHAKLLANTIRISH

Kalandarova Maxliyo Aslonovna

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti Samarqand kampusi

Iqtisodiyot va muhandislik fanlar kafedrası assistenti

Annotatsiya

Mazkur maqolada zamonaviy iqtisodiy sharoitda yuqori sinf o'quvchilarida moliyaviy savodxonlikni shakllantirishning dolzarbligi yoritiladi. Tadqiqotda maktab tizimida, ayniqsa fakultativ kurslar doirasida moliyaviy ta'limning samaradorligi tahlil qilinadi. Shuningdek, o'quvchilarning moliyaviy bilim, ko'nikma va xulq-atvorini rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik yondashuvlar ko'rib chiqiladi. Maqola xulosasida amaliy, interaktiv va o'quvchiga yo'naltirilgan metodlar asosida tashkil etilgan fakultativ kurslar moliyaviy savodxonlikni samarali shakllantirishga xizmat qilishi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: moliyaviy savodxonlik, yuqori sinf o'quvchilari, fakultativ kurslar, moliyaviy ta'lim, shaxsiy byudjet, moliyaviy ko'nikmalar, iqtisodiy tarbiya, amaliy o'qitish, o'quvchilarning moliyaviy xulq-atvori, innovatsion pedagogik yondashuvlar

Kirish

Bugungi globallashuv va raqamli iqtisodiyot sharoitida insonlardan erta yoshdan boshlab moliyaviy qarorlar qabul qilish talab etilmoqda. Byudjet tuzish, jamg'arish, kreditlardan foydalanish, investitsiya qilish kabi masalalar kundalik hayotning ajralmas qismiga aylangan. Shu bois moliyaviy savodxonlik zamonaviy ta'lim tizimining muhim komponentlaridan biri hisoblanadi [5].

Shunga qaramay, tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yuqori sinf o'quvchilarining aksariyati yetarli darajada moliyaviy bilim va ko'nikmalarga ega emas. Bu esa kelajakda noto'g'ri moliyaviy qarorlar qabul qilish xavfini oshiradi. Mazkur

muammoni hal etishda maktab ta'limi, xususan fakultativ kurslar muhim rol o'ynaydi.

Fakultativ kurslar o'quvchilarning qiziqishlari va ehtiyojlariga moslashgan holda tashkil etilishi bilan ajralib turadi va moliyaviy savodxonlikni amaliy jihatdan shakllantirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi.

Moliyaviy savodxonlik tushunchasi va ahamiyati

Moliyaviy savodxonlik — bu nafaqat moliyaviy bilimlarga ega bo'lish, balki ularni real hayotda qo'llay olish, to'g'ri qarorlar qabul qilish va moliyaviy xatti-harakatlarni boshqarish qobiliyatidir [1]. U bilim, ko'nikma, munosabat va xulq-atvor kabi komponentlarni o'z ichiga oladi.

Moliyaviy savodxonlikka ega shaxslar o'z daromad va xarajatlarini samarali boshqaradi, ortiqcha qarzdorlikdan qochadi va kelajak uchun rejalashtirishni amalga oshiradi [6]. Aksincha, moliyaviy bilimlarning yetishmasligi noto'g'ri qarorlar, ortiqcha xarajatlar va moliyaviy muammolarga olib keladi. Shuningdek, moliyaviy savodxonlik jamiyatning umumiy iqtisodiy barqarorligiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli uni maktab bosqichidan boshlab shakllantirish muhim hisoblanadi [2].

Fakultativ kurslarning o'rni va ahamiyati

Yuqori sinflarda moliyaviy savodxonlikni shakllantirishda fakultativ kurslar samarali vosita sifatida namoyon bo'ladi. Bunday kurslar majburiy fanlarga nisbatan erkinroq bo'lib, o'quvchilarning real hayotdagi ehtiyojlariga moslashtirilgan mazmuni o'z ichiga olishi mumkin.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, moliyaviy savodxonlikka oid kurslarda qatnashgan o'quvchilar moliyaviy tushunchalarni yaxshiroq anglaydi va ularni amaliyotda qo'llashga harakat qiladi [9]. Fakultativ kurslar orqali o'quvchilar quyidagi yo'nalishlarda bilim va ko'nikmalarni egallaydi:

- shaxsiy byudjet tuzish;
- jamg'arma va investitsiya asoslari;
- kredit va qarzlarni boshqarish;

- moliyaviy xavflarni baholash.

Shu bilan birga, fakultativ kurslar o'quvchilarning mustaqil fikrlashini va mas'uliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi [3].

Samarali pedagogik yondashuvlar

Moliyaviy savodxonlikni o'qitishda qo'llaniladigan metodlar uning samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biridir. An'anaviy ma'ruza usullari ko'pincha yetarli natija bermaydi, chunki ular amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga kam e'tibor qaratadi.

Zamonaviy tadqiqotlar quyidagi yondashuvlarning samarali ekanligini ko'rsatadi [8]:

- **Amaliy o'qitish (experiential learning)** – real hayotiy vaziyatlar asosida o'rganish;
- **Muammoli ta'lim (problem-based learning)** – moliyaviy muammolarni mustaqil hal qilish;
- **O'yinlashtirish (gamification)** – o'yin elementlari orqali o'rganish;
- **Loyiha asosida o'qitish** – uzoq muddatli amaliy topshiriqlar (masalan, shaxsiy byudjet tuzish).

Bu yondashuvlar o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi va bilimlarni mustahkamlashga yordam beradi [4].

Mavjud muammolar

Moliyaviy savodxonlikni shakllantirish jarayonida bir qator muammolar mavjud [7]:

Birinchi, o'quv dasturlarining turlicha bo'lishi va yagona standartning yo'qligi ta'lim sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Ikkinchi, ayrim kurslarda nazariy bilimlarga haddan tashqari urg'u berilib, amaliy ko'nikmalar yetarli darajada rivojlantirilmaydi.

Uchinchi, o'quvchilarning motivatsiyasi past bo'lishi mumkin, ayniqsa moliyaviy mavzular hayot bilan bog'lanmagan holda taqdim etilganda [5].

Shuningdek, ayrim tadqiqotlar moliyaviy ta'limning xulq-atvorga ta'siri har doim ham yuqori emasligini ko'rsatadi, bu esa yanada samarali metodlarni ishlab chiqishni talab etadi.

Xulosa

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, moliyaviy savodxonlikni samarali shakllantirish uchun ta'lim jarayoni amaliy, interaktiv va o'quvchiga yo'naltirilgan bo'lishi zarur. Fakultativ kurslar bu borada eng qulay platforma hisoblanadi [6]. Biroq ularning samaradorligi kurs mazmuni va metodikasiga bog'liq. Agar kurslar real hayotiy vaziyatlarga asoslangan holda tashkil etilsa, o'quvchilar o'z bilimlarini kundalik hayotda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladi. Shuningdek, moliyaviy savodxonlikni rivojlantirish uzluksiz jarayon bo'lib, u faqat bitta kurs bilan cheklanib qolmasligi kerak.

Moliyaviy savodxonlik zamonaviy jamiyatda zarur hayotiy ko'nikmalardan biridir. Uni shakllantirish maktab bosqichidan boshlanishi lozim. Yuqori sinflarda tashkil etiladigan fakultativ kurslar bu borada muhim rol o'ynaydi. Ular o'quvchilarga nafaqat nazariy bilim, balki amaliy ko'nikmalarni ham beradi. Samarali natijaga erishish uchun ushbu kurslar zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida, real hayot bilan uzviy bog'liq holda tashkil etilishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Tomashpayev, A., & Nurgalieva, A. (2024). Yuqori sinf o'quvchilarida moliyaviy savodxonlik: ahamiyati va samarali o'qitish yondashuvlari. *Talabalar ilmiy tadqiqotlari jurnali*.
2. Rich, A. (2022). Yuqori sinf o'quvchilariga moliyaviy savodxonlikni o'rgatish samaradorligi. *Ijtimoiy fanlar elektron jurnali (SSRN)*.
3. Ismailov A. R. The problem of the formation of pedagogical culture in modern methodics of teaching foreign languages //Актуальные научные исследования в современном мире. – 2021. – №. 4-8. – С. 46-49.

4. Ismailov, A. R. "Pragmatics of phraseology and its textual actualization (based on occasional transformations of phraseological units of the English language). Author's abstract. Diss. Cand. philol." Sciences.-Tashkent (2006): 28.
5. Khaydarovna, Ullieva Sanobar, Umarova Dilfuza Mamatkulovna, and Allayarova Dilfuza Klichevna. "Artistic Character As A Personality Model: Methods Of Linguistic Representation Of The Human Image." The Seybold Report (2023).
6. Kholbaeva D.D., Tasheva D.S. Pedagogical techniques and methods of forming interest in the lessons of the Russian language. Web of scientist: international scientific research journal, ISSN: 2776-0979, Volume 3, Issue 3, Mar., 2022. -p.238
7. Kholbaeva, D., & Tasheva, D. (2022). Theoretical And Practical Aspects Of Monitoring The Acquisition Of Knowledge, Skills And Abilities By Students In The Russian Language In Universities. Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры, 2(11), 115-118.
8. Klichevna, A. D., & Salimovna, T. D. (2023). Practical Aspects of the Formation of a Communicative Approach in the Development of a Linguistic Personality in Teaching the Russian Language. Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities, 18, 180-183.
9. Rustamovich D. I. A. et al. The role of verbal and non-verbal communication in learning foreign language //World Bulletin of Social Sciences. – 2022. – T. 9. – C. 10-11.

